

Rechtbank Amsterdam

Zitting d.d. maandag 18 oktober 2010

Parketnummer 13/524046-09.

TOELICHTING

van mr. Michiel Pestman

op de vordering van de

benadeelde partijen:

Stichting Nederland Bekent Kleur (NBK)

Stichting Landelijk Beraad Marokkanen
(LBM)

Stichting Movimentu Antiano i Arubano por
Promové Participashon (MAAPP)

Vereniging van Arbeiders uit Turkije in
Nederland (HTIB)

en twee natuurlijke personen

in de zaak **Wilders**

Böhler

Egypteland

1. Ongenode gasten op een besloten feestje. Dat is hoe cliënten zich vandaag voelen. Door bijna alle betrokkenen is duidelijk gemaakt dat hun aanwezigheid in deze procedure niet erg op prijs wordt gesteld.
2. Het openbaar ministerie heeft zich in deze zaak ronduit vijandig jegens cliënten opgesteld. Toch wel merkwaardig gezien de rol die het openbaar ministerie als hoeder van de belangen van de slachtoffers in de strafprocedure zou moeten hebben. De officieren van justitie hebben tot twee keer toe geweigerd met cliënten te praten en hebben meer dan eens laten blijken eigenlijk ook helemaal geen heil te zien in deze zaak. Dat zij vrijspraak hebben gevorderd heeft cliënten dan ook niet verbaasd, wel dat ze dat met droge ogen hebben durven doen.
3. Het is een *understatement*, maar cliënten ontsnappen niet aan de stellige indruk dat de officieren van justitie met frisse tegenzin hun melkgebit in deze zaak hebben gezet.
4. De rechter-commissaris heeft cliënten ronduit geschoffeerd. Eerst door toegang te weigeren tot de getuigenverhoren, op dubieuze gronden, toen door mij een gepikeerde brief te sturen en vervolgens door nooit meer op de namens cliënten gestuurde toelichting te reageren. Laten we het er maar op houden dat ook de rechter-commissaris zich in deze procedure geen houding weet te geven.
5. De enige die zich in deze zaak tot op heden opvallend stil heeft gehouden, is de verdachte. Wat niet is, kan natuurlijk nog komen, maar het mag gezegd dat de verdachte een voor zijn doen ongewone terughoudendheid aan de dag heeft gelegd.
6. Dit alles mag eigenlijk ook geen verbazing wekken. De verdachte en ook zijn partij dragen de slachtoffers in strafzaken namelijk al jaren een warm hart toe.
7. De eenmanspartij van de verdachte – de PVV - heeft zich altijd hard gemaakt voor de belangen van slachtoffers, die in de ogen van de partij in Nederland ten onrechte

Böhler

worden achtergesteld bij de belangen van de verdachte.¹ Volgens de PVV deugt het huidige systeem van strafvordering dan ook niet; naar ik begrepen heb, stelt de partij dan ook een pakket maatregelen voor om hierin verandering te brengen. Ik citeer de website van de PVV:

“In dat pakket maatregelen staan niet langer de daders centraal maar de slachtoffers alsook het verlangen naar vrijheid en veiligheid van goedwillende Nederlanders. [...] De rechtspleging moet *alleen* voor de slachtoffers begrip en compassie tonen. Hun belangen moeten – meer dan thans het geval is – een centrale plaats krijgen in de strafrechtspleging.”²

8. Dit is natuurlijk een dwaze opvatting over het strafrecht, maar het moet de verdachte worden nagegeven: ook onze cliënten zijn “goedwillende Nederlanders” en ook zij verlangen naar “vrijheid en veiligheid”. Dat wil natuurlijk niet zeggen dat u alleen voor cliënten begrip zou mogen hebben of compassie zou moeten tonen. De positie van de benadeelde partij is belangrijk, maar mag nooit ten koste gaan van die van de verdachte.
9. Onze cliënten zijn benieuwd of deze terechtzitting voor de verdachte aanleiding is het partijprogramma op dit punt aan te passen. Alleen dwazen volharden in hun mening.
10. Dat cliënten door het openbaar ministerie en de rechter-commissaris niet met open armen zijn ontvangen, wil natuurlijk niet zeggen dat ze in deze strafzaak geen rol zouden moeten spelen, integendeel.
11. Bij de invoering van de nieuwe regeling voor benadeelde partijen in de jaren negentig is door de wetgever meer dan eens benadrukt dat het lot van de slachtoffers van strafbare feiten meer aandacht verdiende. De destijds ingevoerde bepalingen ter versterking van de rol van de benadeelde partij vloeiden voort uit de “aandrang” om de procesrechtelijke positie van het slachtoffer te versterken.³

¹ Zie bijvoorbeeld het initiatiefwetsvoorstel minimumstraffen van de PVV, ingediend in april 2009: http://www.pvv.nl/index.php?option=com_content&task=view&id=1931&Itemid=1 en ook de vragen van het lid De Roon (PVV) aan de minister van Justitie over de behandeling van slachtoffers van misdrijven (ingezonden 18 januari 2010), Tweede Kamer, vergaderjaar 2009-2010, Aangangsels, 1727.

² Zie PVV website, Justitie en Politie met Ambitie, http://www.pvv.nl/index.php?option=com_content&task=view&id=718&Itemid=123, *cursivering toegevoegd*.

³ Aanvulling van het Wetboek van Strafrecht, het Wetboek van Strafvordering, de Wet voorlopige regeling schadefonds geweldsmisdrijven en andere wetten met voorzieningen ten behoeve van slachtoffers van strafbare feiten, Memorie van Toelichting, Tweede Kamer, vergaderjaar 1989-1990, 21 345, nr. 3,

Böhler

12. De Memorie van Toelichting op het wetsvoorstel met betrekking tot de verbetering van de positie van slachtoffers in strafzaken is lezenswaardige kost. De Memorie ademt een geest van vernieuwing. Waarbij de minister van Justitie opmerkt dat de functie van het strafproces mede is het waarborgen van de belangen van het slachtoffer en
- “dat de maatregelen die hiervoor nodig zijn niet in strijd zijn met andere doeleinden van het strafproces, maar juist tot het bereiken van deze doeleinden kunnen bijdragen”.⁴
13. Wij zijn hier dus niet om de rechtsgang te obstrueren, maar juist om daarbij te *helpen*. De stem van de slachtoffers moet worden gehoord, aldus de minister, om de “vredemakende functie van het strafproces” te versterken, om het “respect voor de belangen die door de strafbepaling worden beschermd” te doen toenemen en ook om conflicten op te lossen.⁵ Volgens de minister zijn cliënten dus een onmisbare schakel in het de strafrechtelijke keten; dit geldt mijns inziens zeker voor deze procedure.
14. Wij zouden dus, in het belang van een goede rechtsvordering, met open armen moeten worden ontvangen.

*Gij zult ook den vreemdeling geen overlast doen, noch hem onderdrukken;
want gij zijt vreemdelingen geweest in Egypteland
(Exodus 22:21)⁶*

* * *

15. Ik zal vandaag voor cliënten het spits afbijten met wat algemene opmerkingen over een aantal ons inziens relevante onderwerpen.
16. Achtereenvolgens wil ik stilstaan bij de omvang en strekking van de toelichting die wij vandaag zullen geven, bij de identiteit of achtergrond van cliënten, het bijzondere maar toch niet zo bijzondere karakter van onze vordering, het begrip ‘rechtstreekse schade’ en tot slot bij de door cliënten geëiste schadevergoeding.

⁴ Memorie van Toelichting, par. 1.3, p. 4.

⁵ Memorie van Toelichting, par. 1.7, p. 7.

⁶ “Gij zult ook den vreemdeling geen overlast doen, noch hem onderdrukken; want gij zijt vreemdelingen geweest in Egypteland”, Exodus 22:21, <http://www.statenvertaling.net/bijbel/exod/22.html>.

Böhler

17. Volgens het openbaar ministerie zouden cliënten op grond van het ontbreken van ‘rechtstreekse schade’ in hun vordering niet-ontvankelijk moeten worden verklaard. Daarbij verwijst het openbaar ministerie met een bewonderenswaardige vasthoudendheid telkenmale naar het bekende Janmaat-arrest van de Hoge Raad uit 1996, waarin de benadeelde partijen destijds niet-ontvankelijk zijn verklaard. U moge begrijpen dat wij het standpunt van het openbaar ministerie niet delen en ons ook niet kunnen vinden in de conclusies die de officieren van justitie uit Janmaat trekken. Ik kom daar nog uitgebreid op terug.
18. En we mogen natuurlijk niet de personen vergeten om wie het vandaag, ook volgens de verdachte, allemaal draait: de slachtoffers.
19. Namens de benadeelde partijen zullen twee personen het woord voeren. Zij zullen trachten de gevoelens te verwoorden van in ieder geval een deel van de Marokkaanse gemeenschap in Nederland, het voornaamste slachtoffer van de dadendrang van de verdachte, en daarbij uitleggen hoe de strafbare feiten hun belangen en die van de Marokkaanse gemeenschap hebben geschaad, hoe zij – met andere woorden - in hun eer en goede naam zijn aangetast en hoe het ‘klimaat’ ten aanzien van die gemeenschap door de verdachte is verhard en verziekt.
20. Voor alle duidelijkheid: onze toelichting, die van Ties Prakken en mij, geldt noodgedwongen alleen voor die cliënten die vandaag niet zelf het woord zullen voeren. Uw bijzondere opvatting van art.334 lid 4 Sv. dwingt ons deze ongelukkige chicane toe te passen.
21. Tot slot zal Ties Prakken het woord nemen. Zij zal zich exclusief uitlaten over de grondslag van de vordering van cliënten, met andere woorden: zij zal het strafrechtelijke optreden van de verdachte civielrechtelijk inkleuren, aan de hand van de jurisprudentie van onder meer het Hof in Straatsburg.
22. Laat mij u bij dit alles vooraf geruststellen: dit is allemaal niet ingewikkeld. De vordering van cliënten is, ondanks alles, eenvoudig van aard. Wat natuurlijk niet wil zeggen dat die vordering, waar ik ook nog over kom te spreken, geen grondige toelichting verdient.

Toelichting ex. 334 lid 4 Sv.

23. Allereerst een enkel woord over de aard van deze toelichting. Art. 334 lid 4 Sv. biedt de benadeelde partij het recht haar vordering toe te lichten of toe te doen lichten.
24. Uit de al door mij genoemde Memorie van Toelichting blijkt dat het uitdrukkelijk de bedoeling is geweest van de wetgever de benadeelde partij in de gelegenheid te stellen “in volle omvang” een toelichting te geven op “de achtergrond, inhoud” en ook de “grondslag” van de vordering.⁷
25. De toelichting is dus uitdrukkelijk *niet* beperkt tot de vraag hoeveel schade de benadeelde partij nu precies heeft geleden, en of die schade in redelijkheid aan de verdachte kan worden toegerekend. De benadeelde partij heeft *ook* het recht zich zonder enige beperking uit te laten over de onrechtmatigheid van de ten laste gelegde feiten. Deze onrechtmatigheid vormt immers de “grondslag” van de door cliënten gevorderde schade. De benadeelde partij moet dus de ruimte krijgen om in te gaan op de precieze aard en omvang van de inbreuk die door de verdachte op een recht van die belanghebbende is gemaakt, een inbreuk die in deze zaak natuurlijk ‘samenvalt’ met de feiten op de tenlastelegging.
26. In dit laatste licht moet u ook de bijdrage van Ties Prakken zien; zij zal uitleggen waarom de uitlatingen van de verdachte strafbaar zijn en dus onrechtmatig jegens cliënten.

Voegingsgerechtigden

27. Over die onrechtmatigheid komen wij dus nog uitgebreid te spreken. Het kan denk ik geen kwaad bij wijze van inleiding onze cliënten kort te introduceren.
28. In februari van dit jaar stuurde ik u een brief met daarin een overzicht van de natuurlijke en rechtspersonen voor wie wij in deze zaak optreden. Onlangs kwam daar nog een

⁷ Memorie van Toelichting, p. 33.

Böhler

vereniging bij. Ties Prakken en ik hebben ons nu gesteld voor in totaal drie stichtingen, één vereniging en vier natuurlijke personen (wat dus niet wil zeggen dat wij vandaag namens alle natuurlijke personen ook het woord voeren).

29. Om met deze natuurlijke personen te beginnen. Zij zijn allen moslims van Marokkaanse afkomst; en overigens ook gewoon Nederlander.
30. Het is hun geloof dat volgens de verdachte uit is op de vernietiging van de westerse beschaving. En het is hun “fascistisch boek” dat volgens de verdachte zou moeten worden verboden, zelfs in “huiselijke kring”.
31. Het is hun aanwezigheid die “zorgwekkende vormen” begint aan te nemen, zo groot zelfs dat verdachte van een “gigantisch probleem” spreekt, dat “aan alle kanten de spuigaten uit[loopt]”: “genoeg is genoeg”. Het zijn onze cliënten die zich hier volgens de verdachte zouden “voortplanten” en als een “tsunami” ons land dreigen te overspoelen en voor wie de grenzen dus zouden moeten worden gesloten. Sterker nog: als onze cliënten zich niet aan de dominante cultuur aanpassen – wat die cultuur dan ook moge zijn – dan moeten zij volgens de verdachte gewoon worden uitgezet.

Uw tong denkt enkel schade als een geslepen scheermes, werkende bedrog.

Gij hebt het kwade liever dan het goede, de leugen, dan gerechtigheid te spreken. Sela.

(Psalmen 52:4-9).⁸

32. Het is niet verwonderlijk dat onze ‘natuurlijke’ cliënten zich door deze uitspraken benadeeld voelen. Zij zijn het die noodgedwongen de haat oogsten die door de verdachte gezaaid wordt. En omdat zij daardoor schade leiden, rechtstreekse schade zelfs, moeten zij als benadeelde tot deze strafzaak worden toegelaten.
33. Ditzelfde geldt voor de vier rechtspersonen namens welke wij ons hebben gesteld: Stichting Nederland Bekent Kleur (NBK), Stichting het Landelijk Beraad Marokkanen

⁸ “Uw tong denkt enkel schade als een geslepen scheermes, werkende bedrog. Gij hebt het kwade liever dan het goede, de leugen, dan gerechtigheid te spreken. Sela. Gij hebt lief alle woorden van verslinding, en een tong des bedrogs. God zal u ook afbreken in eeuwigheid; Hij zal u wegrapen en u uit de tent uitrukken; ja, Hij zal u uitwortelen uit het land der levenden. Sela. En de rechtvaardigen zullen het zien, en vrezen; en zij zullen over hem lachen, zeggende: Ziet den man, die God niet stelde tot Zijn Sterkte, maar vertrouwde op de veelheid zijns rijkdoms; hij was sterk geworden door zijn beschadigen.”, Psalmen 52:4-9, <http://www.statenvertaling.net/bijbel/psal/52.html>.

Böhler

(LBM), de Stichting Movimentu Antiano i Arubano pa Promové Partisipashon (MAAPP) en de Vereniging van Arbeiders uit Turkije in Nederland (HTIB). Deze rechtspersonen behartigen alle belangen die door de uitlatingen van de verdachte worden geschaad. De statuten waarin deze doelen zijn omschreven heb ik u al doen toekomen. Het is ter bescherming van deze doelen, van deze belangen, dat onze vier rechtspersonen zich in deze zaak hebben gesteld.

34. De stichting NBK stelt zich blijkens haar statuten “het bevorderen van een tolerante multi-culturele samenleving” tot doel en ook “het bestrijden van alle vormen van racisme”. En het LBM heeft meer in het algemeen ten doen “het behartigen van de belangen [...] van de Marokkaanse gemeenschap in Nederland”.
35. De MAAPP en de HTIB nemen beide een bijzondere positie in. Zij zetten zich met allerlei activiteiten in voor Antillianen, Arubanen en Turken, met als doel hun integratie in de Nederlandse samenleving te bevorderen. Deze rechtspersonen hebben zich gesteld omdat de verdachte blijkens de tenlastelegging ook heeft opgeroepen de grenzen voor “alle niet-westerse allochtonen” te sluiten; deze oproep druist in tegen de belangen die de MAAPP en de HTIB behartigen en ook het werk dat deze rechtspersonen doen.
36. Dat ook rechtspersonen als benadeelde partij kunnen worden ontvangen is inmiddels vaste jurisprudentie. Voorwaarde is natuurlijk wel dat zij door het strafbare feit getroffen zijn in een belang dat de ‘ten laste gelegde’ bepaling beoogt te beschermen.
37. Voor zowel de stichting NBK, als het LBM, de MAAPP en de HTIB is aan deze laatste voorwaarde voldaan, reden waarom zij alle in hun vordering moeten worden ontvangen. Ik kom daar later op terug bij de bespreking van het begrip “rechtstreekse schade”.

Onrechtmatigheid & toerekening

38. Door hun vordering in te dienen hebben cliënten in feite een parallelle civiele procedure geopend, een procedure die formeel door het wetboek van strafvordering wordt geregeerd, maar materieel door het burgerlijk wetboek.

Böhler

39. De vraag wanneer de benadeelde partijen zich mogen voegen en wanneer zij daartoe het woord mogen voeren wordt geregeld in het ons vertrouwde wetboek van strafvordering. Maar of de door een benadeelde geleden schade door de verdachte moet worden vergoed, is een vraag die toch vooral naar burgerlijk recht dient te worden beantwoord.⁹
40. Verwarrend is dat een deel van het burgerrechtelijk instrumentarium naar strafvordering is ‘vertaald’, maar dat bij die vertaling niet altijd even zorgvuldig te werk is gegaan. Ik doel dan vooral op het begrip ‘rechtstreekse schade’, een begrip dat wij kennen uit strafvordering, maar in het burgerlijk recht geen betekenis heeft.¹⁰
41. Ik liet al doorschemeren dat wij het u vandaag niet moeilijk zullen maken. Onze vorderingen zijn eenvoudig van aard.
42. Het gaat hier om een eenvoudige onrechtmatige daad, die voortvloeit uit een door de verdachte gemaakte inbreuk op een recht die deze ‘onrechtmatige dader’ kan worden toegerekend. Bij een veroordeling van onze verdachte is aan deze twee belangrijke voorwaarden voor een onrechtmatige daad voldaan, voorwaarden uit art. 6:162 BW, waarmee de vordering tot schadevergoeding in feite vast staat.
43. Zoals ik al zei, zal Ties Prakken later uitgebreid ingaan op de door de verdachte begane fout, ‘fout’ in civielrechtelijke zin, de grondslag van de vordering van onze cliënten.

Relativiteit

44. Voordat ik het stokje van de onrechtmatigheid doorgeef, wil ik stilstaan bij een ander vereiste voor schadevergoeding: de relativiteit van het feit, het vereiste dat in art. 6:163 BW is terug te vinden: verplichting tot schadevergoeding bestaat alleen dan wanneer de geschonden norm strekt tot bescherming tegen de schade zoals door de benadeelde is geleden.

⁹ Het bijzondere dichotome karakter van de schadevergoedingsprocedure in het strafrecht werd onlangs door de Hoge Raad onderstreept in een arrest waarin de oplegging van een schadevergoedingsmaatregel na verjaring van de civiele vordering werd goedgekeurd, Hoge Raad 13 juli 2010, NJ 2010, 459.

¹⁰ De term “rechtstreekse schade” is blijkens de Memorie van Toelichting ontleend aan een arrest van de strafkamer van de Hoge Raad van 5 oktober 1965, NJ 1966, 292; Memorie van Toelichting, par. 2.4, p. 11.

Böhler

45. Deze civielrechtelijk Schutznorm is in strafvordering terug te vinden, maar niet onder het kopje ‘relativiteit’, maar in de vorm van de ‘rechtstreekse schade’.
46. Het begrip ‘rechtstreekse schade’ dat wij terugvinden in art. 51a Sv. is de wat ongelukkige vertaling van het relativiteitsvereiste van art. 6:163 BW. Volgens de Memorie van Toelichting moet van rechtstreekse schade worden gesproken als iemand is getroffen in een belang dat door de overtreden strafbepaling wordt beschermd.¹¹
47. En dat in deze zaak sprake is van het noodzakelijke rechtstreekse verband of relativiteit is evident.
48. Art. 137c&d Sr. zijn beiden misdrijven tegen de openbare orde, misdrijven die vanwege hun aard gevaar opleveren voor het maatschappelijk leven en de “natuurlijke orde der maatschappij”.¹² De antidiscriminatiebepalingen, waartoe ook art. 137c&d Sr. behoren, vormen een bijzondere groep binnen deze grotere groep van misdrijven tegen de openbare orde.
49. Art. 137c Sr. beschermt vooral de waardigheid – de eer en goede naam - van de beledigde groep. Dit artikel onderscheidt zich door zijn algemeenheid van bijvoorbeeld de ‘enkelvoudige’ beledigingsbepalingen die uitdrukkelijk op het bescherming van individuele belangen zijn gericht en niet op de belangen van een groep of de personen die van die groep deel uitmaken.
50. Art. 137d Sr. gaat verder: dit artikel beschermt de hele maatschappij tegen een atmosfeer waarin haat en discriminatie gedijen. Ties Prakken zal hier later nog uitgebreid op terugkomen.
51. De beledigende, haat zaaiende en discriminerende uitlatingen van de verdachte zijn gericht op “niet-westerse allochtonen” in het algemeen, en de (Marokkaanse) moslims in het bijzonder. Het is de eer en waardigheid van deze groep of groepen die de verdachte met zijn uitlatingen heeft gekrenkt. Het is de hele maatschappij die is

¹¹ Ibidem, par. 2.4, p. 11.

¹² Strafrecht, Tekst & Commentaar, Titel V, Misdrijven tegen de openbare orde, Inleidende opmerkingen, aant. 1.

Böhler

geschaad door de haat en discriminatie zaaiende uitlatingen van de verdachte, maar het zijn de groepen en natuurlijke personen waarvoor wij optreden die daarvan de meeste schade ondervinden.

52. En omdat de NBK, het LBM, de MAAPP en HTIB ieder op hun eigen manier opkomen voor de belangen van de door de verdachte gediscrimineerde en beledigde groepen kan niet anders worden geconcludeerd dan dat aan het criterium van de relativiteit of de ‘rechtstreekse schade’ is voldaan.
53. Hetzelfde geldt natuurlijk voor de natuurlijke personen – de ‘natuurlijke’ benadeelden die ook in de ogen van de verdachte onderdeel uitmaken van de groep waarop deze verdachte zijn meest giftige pijlen richt.

*De rechtvaardige haat leugentaal;
maar de goddeloze maakt zich stinkende, en doet zich schaamte aan
(Spreuken 13:5).¹³*

Schade & causaliteit

54. De rechtstreekse schade uit strafvordering heeft weinig van doen met het begrip causaliteit, hoewel dit laatste begrip natuurlijk wel van belang is voor het vaststellen van de schadevergoedingsverplichting. De verdachte kan natuurlijk alleen tot het vergoeden van schade worden verplicht, als er inderdaad sprake is van schade en die schade conform art. 6:98 BW aan de verdachte kan worden toegerekend.
55. De schade die cliënten door de uitlatingen van cliënt hebben opgelopen is vooral immaterieel. Door die uitlatingen zijn onze ‘natuurlijke’ benadeelden in hun eer en goede naam aangetast en de rechtspersonen in de belangen voor welke zij optreden. Hierdoor hebben zij schade geleden.
56. Art. 6:106 BW bepaalt dat de rechter in ‘smartzaken’ zoals deze de vergoeding naar billijkheid moet vaststellen en daarbij mag de rechter acht slaan op alle omstandigheden

¹³ “De rechtvaardige haat leugentaal; maar de goddeloze maakt zich stinkende, en doet zich schaamte aan”, Spreuken 13:5, <http://www.statenvertaling.net/kanttekeningen/Sp13.htm>.

Böhler

van het geval. In de praktijk blijkt dit billijkheids criterium tot weinig problemen te leiden, zelfs in strafrechtelijk getinte schadevergoedingsprocedures.

57. Zo is het al jaren vaste prik dat een agent die in de uitoefening van zijn functie wordt beledigd als benadeelde partij in de strafzaak standaard een bedrag van 100 euro aan schadevergoeding krijgt toegekend, mits de zaak natuurlijk tot een veroordeling voor belediging heeft geleid.¹⁴
58. Niet alleen agenten kunnen het slachtoffer worden van beledigingen of discriminerende uitlatingen.
59. In de Smartengeldbundel van de ANWB is een lange lijst van zaken opgesomd waarin de civiele rechter schadevergoeding toekent aan personen, in de regel van ‘allochtone’ komaf, die op hun werk of elders door derden zijn beledigd. U kent de voorbeelden ongetwijfeld; Afrikanen worden uitgescholden voor “aap” en Turken voor “dief”. Het zijn over het algemeen wat minder subtiele variaties op het thema waarmee ook de verdachte zo vertrouwd is. Ook de hierdoor ontstane immateriële schade leent zich in de regel voor eenvoudige vergoeding.
60. Rechters hebben in de regel weinig moeite geleden immateriële schade (letterlijk) op waarde te schatten.¹⁵ Strafrechters vormen op deze regel geen uitzondering, al zijn de toegekende bedragen veelal symbolisch van aard.

Janmaat

61. Cliënten voelen zich gekwetst, in hun eer en goede naam aangetast, en daarmee is de schade in feite een gegeven. Deze schade kan in deze zaak ook redelijkerwijs aan de verdachte worden toegerekend, vooral ook omdat aannemelijk is dat de door cliënten geleden schade het gevolg is van de uitlatingen van de verdachte. Zonder die uitlatingen zou er bij cliënten geen sprake zijn geweest van enig immaterieel letsel.
62. Daarbij zou nog de vraag kunnen worden opgeworpen of de schade die door cliënten is geleden niet te ver verwijderd is van de gewraakte uitlatingen, omdat de verdachte zijn

¹⁴ Zie bijv. rechtbank Haarlem, 22 augustus 2006, 15-630377/06, Smartengeld, Aanvulling 2007, 102.

¹⁵ Smartengeld, 2006, 1124, 1127, 1194 en 1309.

Böhler

uitlatingen niet specifiek op cliënten heeft gericht, maar veeleer op de groep waartoe cliënten behoren of op het geloof dat de cliënten bindt en als leden van die groep identificeert. In het civiele recht zou men zeggen dat de schade in zodanig verwijderd verband tot de normschending staat, dat deze ondanks alles niet meer aan de dader en zijn handelen kan worden toegerekend.

63. Het is op grond van deze overweging dat de Hoge Raad destijds in de zaak tegen Janmaat de benadeelde partijen niet-ontvankelijk lijkt te hebben verklaard. Het noodzakelijk causaal verband tussen feit en schade zou destijds hebben ontbroken. Op deze uitspraak valt heel wat af te dingen.
64. Het is – om te beginnen - een zaak uit de oude doos, dat wil zeggen: uit de tijd dat nog van beledigde partij werd gesproken, in plaats van benadeelde. Dat zou ook kunnen verklaren waarom het Hof, en in zijn verlengde de Hoge Raad, over “rechtstreekse schade” rept, over de Schutznorm dus, terwijl het eigenlijk causaliteit bedoelt.
65. Het gaat bij Janmaat om een zaak van vóór de invoering van de Wet Terwee, wat met zich brengt dat Janmaat zich niet echt leent voor diepzinnige overpeinzingen, om de eenvoudige reden dat de wettelijke regeling - en niet onbelangrijk: ook de daarop gebaseerde jurisprudentie - op wezenlijke punten afweek van wat wij nu kennen.
66. Zo waren de mogelijkheden tot voeging vroeger beperkt. Op de vordering van de beledigde partij zat destijds een plafond van f 1.500. En voorheen kon een rechter een vordering niet afwijzen, of een beledigde partij niet-ontvankelijk verklaren, omdat de vordering te ingewikkeld van aard was. De mogelijkheid ingewikkelde zaken naar de civiele rechter te verwijzen, een mogelijkheid die u nu heeft op grond van art. 361 Sv., bestond ten tijde van Janmaat nog niet.
67. Dit laatste zou ook heel goed kunnen verklaren waarom het arrest van de Hoge Raad zich zo lastig laat doorgronden.
68. Een deel van de verklaring voor de uitspraak in Janmaat kan waarschijnlijk ook gevonden worden in de achtergrond van de beledigde partijen. In tegenstelling tot de huidige zaak ging het toen om maatschappelijke organisaties die niet evident opkwamen

Böhler

voor de belangen van de groepen waarop Janmaat zijn beledigende of discriminerende opmerkingen had gericht.

69. Janmaat had zeker geen hekel aan *alle* buitenlanders of *alle* allochtonen. Zijn verontwaardiging was net zo selectief als die van de verdachte in deze zaak. Het Nederlands Centrum Buitenlanders, dat zich destijds als beledigde partij had gesteld, had in die procedure om die reden wellicht niet zo veel te zoeken. En datzelfde geldt zeker ook voor de christenen van het Christelijk Nationaal Vakverbond (CNV). Met Christen had Janmaat destijds weinig problemen, tenzij ze ook nog een kleurtje hadden.
70. Een vergelijking met de zaak van Janmaat laat zich ook moeilijk maken, omdat wij geen inzicht hebben in de statuten van de ‘belangengroepen’ die zich destijds gemeld hadden. Onduidelijk is dus ook welke belangen de beledigde stichtingen in die zaak nu precies konden behartigen.
71. Hoe dan ook: de ontwikkelingen hebben sinds Janmaat niet stil gestaan. Zowel in de jurisprudentie rond de benadeelde partij als in die rond de onrechtmatige daad in civiele procedures zijn belangrijke verschuivingen of ontwikkelingen waarneembaar.
72. Het is tegenwoordig veel gebruikelijker dat belangengroepen, zoals de stichtingen voor wie wij vandaag optreden, zich in civiele geschillen mengen en optreden voor belangen voor welke deze blijkens hun statuten mede opkomen. Rechters schrikken daar niet meer zo van.

Feryn

73. Ter toelichting van deze niet al te boude stelling is het mijns inziens aardig te wijzen op de recente uitspraak van het Hof van Justitie in Luxemburg in de zaak Feryn.
74. De zaak Feryn betreft een prejudiciële beslissing van het Hof in een Belgische zaak, met een arbeidsrechtelijk karakter, aanhangig gemaakt door het Belgische ‘Centrum voor gelijke kansen en voor racismebestrijding’. Een beetje de officiële Vlaamse tegenhanger van ons NBK.

Böhler

75. Feryn is een technisch installatiebedrijf, zo begrijpen wij, dat op zoek was naar nieuw personeel. Eén van de directeuren van dat bedrijf had publiekelijk verklaard dat het geen allochtonen wenste aan te werven, omdat de klanten van Feryn dat niet op prijs zouden stellen. De vraag die het Hof moest beantwoorden was of hier sprake was van ‘directe discriminatie’:

“De omstandigheid dat een werkgever publiekelijk verklaart dat hij geen werknemers van een bepaalde etnische afstamming of van een bepaald ras zal aanwerven, hetgeen uiteraard voor bepaalde kandidaten een ernstige reden kan zijn om niet te solliciteren en dus een beletsel vormt voor hun toegang tot de arbeidsmarkt, vormt directe discriminatie bij aanwerving in de zin van richtlijn 2000/43. Het bestaan van een dergelijke directe discriminatie veronderstelt niet dat een klager kan worden geïdentificeerd die beweert het slachtoffer van zulke discriminatie te zijn geweest”.¹⁶

76. Het Hof stelde het ‘Centrum voor gelijkheid en kansen en voor racismebestrijding’ in het gelijk.

77. Ondanks het feit dat geen enkele allochtoon bij Feryn had gesolliciteerd - wat overigens geen verbazing zal wekken – was het Hof van oordeel dat van “directe discriminatie” kon worden gesproken, wat betekent dat *alle* allochtonen door die opmerkingen van Feryn werden geraakt, of die allochtonen nu op een vacature hadden gereageerd, of van plan waren geweest dat te doen, of niet. Met als belangrijk gevolg dat de kring van ‘immaterieel gekrenkten’, van in hun eer en goede naam aangetaste personen, ook navenant moet worden uitgebreid.

78. De gevolgen van discriminatoire uitlatingen en daarmee de schade rijkt dus verder dan het gerechtshof destijds in Janmaat nog dacht.

Clara Wichmann

79. Van recenter datum en dichter bij huis is de zogenaamde SGP-uitspraak van de Hoge Raad, een arrest naar aanleiding van een door onder meer de Clara Wichmann stichting aanhangig gemaakte zaak.¹⁷ In die zaak ging het, kort samengevat, om de vraag of de SGP vrouwen van lidmaatschap mocht uitsluiten en daarmee het passief kiesrecht kon ontnemen.

¹⁶ Hof van Justitie, Centrum voor gelijkheid van kansen en voor racismebestrijding tegen Firma Feryn NV, 10 juli 2008, C-54/07.

¹⁷ Hoge Raad, 9 april 2010, LJN: BK4547.

Böhler

80. Die civiele zaak is goed vergelijkbaar met de civiele vordering van onze cliënten in deze strafzaak; ook in die zaak draait het om discriminatie en de rol die belangenorganisaties bij het bestrijden daarvan kunnen spelen. De uitspraak is duidelijk en maakt korte metten met eventuele twijfels over de ontvankelijkheid van dergelijke belangenorganisaties, zoals de Clara Wichmann stichting en ook onze stichtingen.
81. De conclusie van Langemeijer, die door de Hoge Raad wordt overgenomen, is om de vingers bij af te likken:
- “Discriminatie berust dikwijls op een vooroordeel: het tonen van een negatief waardeoordeel over medemensen die een bepaald kenmerk hebben. Daarmee raakt discriminatie alle personen die tot de gediscrimineerde groep behoren. Dit laat zich illustreren met een voorbeeld over rassendiscriminatie: wanneer iemand de toegang tot een restaurant, een taxi of een werkring wordt ontzegd vanwege zijn huidskleur, is dat kwetsend: niet alleen voor degene aan wie de toegang feitelijk wordt ontzegd, maar voor ieder die tot de gediscrimineerde groep behoort (en zelfs voor iedere staatsburger die niet wil wonen in een samenleving waarin gediscrimineerd wordt). Alle leden van de gediscrimineerde groep en zelfs alle burgers hebben er belang bij dat deze discriminatie wordt uitgebannen. Dat belang is ook aanwezig bij degene die nimmer dat restaurant zou willen bezoeken, van die taxi gebruik zou willen maken of bij het desbetreffende bedrijf zou willen werken.”¹⁸
82. Met deze uitspraak van de Hoge Raad is Janmaat in feite achterhaald. Volgens Langemeijer en dus ook de Hoge Raad raakt discriminatie namelijk alle personen die tot de gediscrimineerde groep behoren. Discriminatoire handelingen of uitlatingen zijn voor *alle* leden van die groep kwetsend, met andere woorden: een aantasting van de eer en goede naam, zelfs voor die leden die dat restaurant nooit zouden willen bezoeken of nooit bij dat bedrijf zouden willen werken.
83. Bij discriminatie strekt het net van het recht dus ver en zal in dat net al snel een grote groep van slachtoffers worden gevangen. In civielrechtelijk termen moet dus worden geconcludeerd dat bij discriminatoire uitlatingen of maatregelen al snel sprake zal zijn van een zodanig verband tussen schade en normschending dat de schade aan het handelen van de dader *moet* worden toegerekend.

¹⁸ *Ibidem*, conclusie mr. F.F. Langemeijer, 3.12.

Böhler

84. De uitlatingen van de verdachte zijn dus kwetsend jegens alle moslims, of beter nog: alle niet-westerse allochtonen, in Nederland. En brengen daarmee dus rechtstreekse schade toe.

Vordering

85. De vraag die ons vandaag dan nog rest is de waardering van de door onze cliënten geleden schade.
86. Zoals u weet vorderen de natuurlijke personen ieder één euro schadevergoeding. Het spreekt ons inziens voor zich dat dit geringe bedrag vooral als symbolische vergoeding moet worden gezien voor het leed dat hun is aangedaan. Uit de eis mag in ieder geval niet worden afgeleid dat het met de gekrenkte eer en goede naam wel meevalt. Wat u er wel uit mag afleiden is dat het hen niet om het geld, maar om genoegdoening te doen is.
87. Ik wijs u hier graag op de zaak Feret, de Belgische epigoon van verdachte, een zaak waar Ties Prakken straks nog uitgebreider over komt te spreken. In die zaak werd Feret door het hof van beroep in Brussel veroordeeld tot het betalen van één euro aan ieder van de benadeelde partijen.¹⁹
88. De rechtspersonen vragen schadevergoeding in de vorm van rectificatie, conform art. 6:167 BW., door integrale publicatie van uw vonnis door de verdachte op de 'home page' van de website van de PVV en de website van de verdachte zelf,²⁰ voor de duur van het huidige kabinet Rutte, waarbij de verdachte zich vanzelfsprekend zal moeten onthouden van enig commentaar op dat vonnis.
89. Voor alle duidelijkheid: rectificatie is ook een vorm van schadevergoeding. Volgens art. 6:103 BW kan een rechter schadevergoeding in een andere vorm dan een geldsom toekennen, ook de rechter die in een strafzaak een oordeel moet vellen over de vordering van een benadeelde partij. Zoals wij u eerder al schreven, is dit al meer dan

¹⁹ EHRM, 16 juli 2009, 15615/07, Féret v. België; zie: http://www.diversiteit.be/index.php?action=rechtspraak_detail&id=542&select_page=68

²⁰ <http://www.pvv.nl/> en <http://www.geertwilders.nl>

Böhler

100 jaar vaste jurisprudentie van de Hoge Raad.²¹ Overigens kan een stichting of vereniging op grond van art. 3:305a lid 3 BW helemaal geen schadevergoeding in de vorm van een geldbedrag vorderen, maar juist wel het openbaar maken of laten openbaar maken van de desbetreffende rechterlijke uitspraak.

* * *

90. Dat wij van mening zijn dat de verdachte moet worden veroordeeld is evident; over de straf die u hem zal moeten opleggen willen cliënten zich niet uitlaten. Dat is uiteindelijk aan u. Maar ik zou u toch, bij wijze van afsluiting, nog wat wijze woorden willen meegeven, wijze woorden afkomstig uit het partijprogramma van de PVV: “De agenda van hoop en optimisme”. In dit hartverwarmende politieke pamflet is ook een “justitiële paragraaf” opgenomen, waarin de volgende profetische woorden te lezen zijn:

“De PVV kiest ook voor hoge minimumstraffen en zwaardere maximumstraffen. Nu besluiten D66’ers in toga nog graag tot taakstraffen, want anders kwetst dat de tere ziel van de misdadigers maar. De Partij voor de Vrijheid wil de vrijheid van rechters aan banden leggen. [...] De kosten van tenuitvoerlegging van straffen moet op de veroordeelden worden verhaald. Criminelen moeten hun slachtoffers, meer dan nu gebeurt, compenseren.”²²

91. Het is tijd dat hier de daad bij het woord wordt gevoegd.

*Indien hem losgeld opgelegd wordt, zo zal hij tot lossing zijner ziel geven naar alles,
wat hem zal opgelegd worden.*

(Exodus 21:30).²³

²¹ Hoge Raad, 18 januari 1904, W. 8022; zie verder M.S. Groenhuijsen, Schadevergoeding voor slachtoffers van delicten in het strafgeding, pp. 26 e.v.

²² “De agenda van hoop en optimisme: Een tijd om te kiezen”, verkiezingsprogramma PVV 2010-2015, p. 9, te vinden op: <http://www.pvv.nl/index.php/visie/verkiezingsprogramma.html>

²³ “Indien hem losgeld opgelegd wordt, zo zal hij tot lossing zijner ziel geven naar alles, wat hem zal opgelegd worden”, Exodus 21:30, <http://www.statenvertaling.net/bijbel/exod/21.html>.